
NÉPRAJZ

FALVERŐK

M A R O N K A J Á N O S

A bandába hét-nyolc ember tartozik: két tömő, négy bunkós és két földhányó. Tudnivaló, hogy az első tömő egyben a bandagazda.

Bevezetőként a fal alapját jól lebunkolják, majd leássák az őrkarókat. Ezek tartják függőleges állapotban a deszkákat. A beállítást függőnállal ellenőrzik. A fal vastagságát az egyenlő nagyságúra szabdalt lécek biztosítják. A deszkák rögzítésénél akácfából készült faéket kell alkalmazni, amit az őrkaróknál beszorítanak.

Ezután lépnek a dolgok mezejére a földhányók. Elvégzik az első terítést. Most a tömők a deszkák mentén jó erősen döngölik a földet. Keményre. Munka közben a bunkó talpa ragadni kezd, ezért az első bunkós egy zsákdarabot erősít rá. Így a többinek nincs gondja a ragadással. A bunkósok egy kis idő múltán felveszik a csattogtatás ritmusát. Ez egyben a falverés módja és biztosítéka.

Egy deszkányi fal vastagsága négy-öt terítést igényel. Porhanyós föld, tömés, bunkózás. Így megy ez igen verítékes munkával a szokásos falmagasságig.

Kik voltak a falverők? A bácskai falvak egykori házépítői. A csoport tagjainak bemutatásával erre is megkapjuk a választ.

Utasi Mihály bandagazda ötvenhárom éves, nős, felnőtt fia és leánya van. Ifjúként béreskedett a határban lévő tanyás gazdáknál. Később, amikor megházasodott, harmadosként szorgoskodott. Itt születtek gyermekei. Tizenöt év alatt annyira vitte, hogy házat épített a faluban. Ekkor elhatározta, hogy önállósítja magát. Napszámoskodott, hatodán kukoricaföldet tartott, tizedén részaratást vállalt. Ha alkalom adódott, részt vett a cséplésben, ahol kazalok vagy kévehányó volt. Falat vert, majd bandagazdaként folytatta. Lassan haladt előre, míg két hold földet nem vásárolhatott. Ezzel adott némi lendületet a háztájinak. Küzdött, hogy a fiának házat építhessen, leányának pedig illő hozományt biztosítson a férjhezmenetelhez. Ebben az állandó küzdelemben repültek el a legszebb évei.

Bajnai István második tömő, harmincöt éves. Megrögzött agglegény. Egyelőre csak annyira vitte, hogy egy félkész házat építtessen magának. Abban egy szobát úgy-ahogy rendbe tett, ahol meghúzhatja magát. Őszig beszerezte a télirevalót: a krumplit, a lisztet és más konyhára való apróságot. Állandóan pénzhányban szenvedett, mert nem vetette meg az italt. Ruházkodásra csak éppen annyit költött, hogy valami emberi formája legyen.

Csabai József huszonhét éves, nős. Az apjáéknál laknak egy aprócska szobában. A házassága előtt béreskedett egy falusi gazdánál. Nem sokra vitte. Most egy kicsivel többet szeretne. A napszámoskodás mellett a falveréssel is próbálkozik. Főleg azért, mert a család rövidesen egy kenyérfogyasztóval szaporodik.

Németh Lajos harmincéves, nős. Tehetős gazdának a fia. Legénykorában megvolt mindene. Szinte kényeztették. Szép ruhái mellett rendelkezett egy kitűnő Diamant kerékpárral. Ragyogott annak minden alkatrésze. Szüleinek csökönyös ellenkezésére csak azért is szerelemből nősült. Egy kubikos családapa szemrevaló leányát vette feleségül. Rendes lakodalmuk sem volt, de ettől függetlenül boldog családi életet éltek. Az ifjú férjnek szilárd elhatározása volt, hogy egyedül is boldogul az életben. Megragadott minden lehetőséget a kenyérkeresetre. Szépen gyarapodtak, mert erős testalkata révén minden munkában helyt tudott állni. A faluban megbecsült munkásnak számított.

Czékus András harminchárom éves, nős. Öt apró gyermek apja. A megboldogult após faluszéli házában laknak. Felesége sűrűn betegeskedik. A nagymama sokat segít a ház körüli munkában. András rövid életében volt libapásztor, a tanyákon kanász, kisbéres, majd béres. A család akkor került igazán nyomorúságos sorsba, amikor a kenyérkereső az egyik építkezés alkalmával lábát törte. A fiatalasszony apró-cseprő munkát vállalt: jobb helyeken mosott, takarított, beteget ápolt. A kereset csak a betéví falatra volt elegendő. Most valamennyit javult a család helyzete.

Csáki Szilveszter huszonkilenc éves, özvegy. Egy két éves kisleány édesapja. Ifjúkora óta kiegészítő foglalkozásként halászzalattal foglalkozik. Kerékpárjával elkarikázott a csatorna partjára, ahol a szülőföldünk folyócskája jókora torkolatot képezett. Itt gyakran rajostul ki-be úszkáltak a halak. Adódtak jó fogások, amit a piacon, vagy csak úgy az utcákban értékesített. Házassága után több pénz kellett volna. Ezért elvállalta a nehezebb munkát is. Amikor a felesége szülés előtt állt, komplikációk léptek fel, amit a bábaasszony nem tudott megoldani. Mire szóltak a községi orvosnak, késő volt minden. A kis göndör hajú anygalkát a nagymama neveli. Ő most a család szeme fénye. Kell a pénz, mert az asszony sírját szeretné rendbe tenni. Ezzel szeretné kiengesztelni.

Gálík Ferenc huszonöt éves legényember. Édesapja a községi gulyás. A szolgálati lakásuk a bikaistállóban volt. Az épületnek a homlokzatán mostanáig

egy ügyesen formázott bikafej díszeleg. Ott volt a helybéli szállása az öt tenyészállatnak. A bikákkal a község előljárósága a szarvasmarhák minőségi állagát, folyamatosságát kívánta megalapozni. Mármost úgy mutatkozott, hogy a régi szép gulyáséletnek leáldozóban vannak a napjai. Labdarúgópályát építettek, ami több mint egy hektárra szűkítette a legelőnek éppen nem mondható koplalót. A munka fogyóban volt, amit az idős gulyás könnyen elvégzett. Így került a legény a falverők közé. Nősüendő korban volt. Szép ruhát kellett csináltatni, hogy az Ūrge-féle vendéglőben, a táncmulatság alkalmával elfogadható legyen a kinézése.

Berecz Sándor negyvenéves. Elvált. Három gyermek édesapja. Amikor megházasodott, a családi házba vitte az ifjú menyecskét. Egy idő után a menyecske és az anyós között megkeseredett az együttlét. A kenyértörés után az asszony válaszütl elé állította a férjet: azonnal költözzenek el, vagy ő, vagy a családi ház. Sándor az utóbbit választotta, habár majd megszakadt a szíve a gyerekek meg az asszony után. Azóta fizeti a gyermektartást, meg magára is keresni kellett. Már nem volt kedve újra nősülni. Élete véglegesen zsákutcába jutott. Főleg azért kereste az emberek társaságát, hogy felejtessen. Oldódjon a keserősége.

– Megállni! Itt a früstök ideje!

Az emberek már alig várták a bandagazda idevágó felszólítását. Szinte kopogott a szemük az éhségtől. A tömösők meg a bunkósok leugráltak a falakról a földhányók mellé.

Előszedték a tarisznyákat, a kendőbe kötött elemózsiát. Jőszerivel szalonna meg vöröshagyma került terítékre. Egy kis változatosságnak húsos hurka, vagy a frissen kisült tőportyú.

Dolgoztak a kések meg a bicskák az egészséges étvágyat szolgálva. Csak azok tudják, hogy milyen jóízűek ezek a falatok, akik keményen megdolgoztak érte.

– Most jöhet a váltás – jegyzi meg az egyik földhányó.

Mert az volt a szokás, hogy a munkások váltották egymást egy bizonyos idő után. A bunkósokból földhányók lettek, vagy fordítva. Csak a bandagazda volt kivétel, mivel ő irányította az egész munkafolyamatot.

– Csülökre, magyar!

Erre a felszólításra mindenki elrakta a kenyerét, a maradék szalonnáját. Kézbe vették a szerszámot, és újult erővel fogtak a munkához. Szaporázták a bunkócsattogást. Pattogott és szikrázott tőle még a levegő is. A falverést átalányba fogták fel. A kétkeziek szavajárása szerint átaljába. Nem volt tehát mindegy, hogy mikorra adják át a kész munkát a megrendelőnek.

Amikor a nap delelőre hágott, a szorgos csapat fél szemmel az utat leste. Szállingóznak-e az ételhordók? A szorgalmas falverő jócskán kiadja magából az erőt. Pótolni kell azt finom laktató ételekkel. Csemegének való krumplis pogácsával, esetleg gőzölgő és finom illatú csöves kukoricával.

Az ebéddel elsőnek a Czékus gyerek érkezett. Sovány, hosszú lábú suttyó legényféle volt. Öntudatos mozdulatokkal ült le az egyik akácfa árnyékába. Látszott rajta, hogy fontos feladatot lát el. Így jöttek sorjában az asszonyok nagyobbacska gyermekekkel. Lássák ők is, hogyan épül a ház apáik keze által.

– Bizony meleg! Nemsokára itt a levesmars – hangzott el a magasodó fal tetejéről.

Amikor a harangozó belekapaszkodott a nagyharang kötelébe, az első kondulásra mindenki tudta a kötelességét. Megfelelő helyet keresett magának, hogy elköltsék az istenadta krumplilevest, a túrós palacsintát, mások a csirkepaprikást, a kolbással dúsított babfőzeléket. A szerény krumplipaprikás sem volt megvetni való, ha a háziasszonynak szűkében volt a konyhapénze.

Szegény Bajsai Pista csak azt ehette, ami a reggeliből megmaradt. Megszokta már, mivel nem először fordult elő az ilyesmi. Hiába biztatták a nősülésre, csak falra hányt borsó volt az egész. Azt tartották róla, hogy nagy szerelmi csalódása volt. Ennek folytán inkább a hidegkonyhát választotta.

Az ebéd ideje vége felé járt, amikor Mihály bandagazda magához szólította a gyereket. A pulykatojást, ugyanis pajzán gondolatok bujkáltak az agyában.

– Ki fia, borja vagy?

A gyerek válaszolt.

– Hallod-e? De ráért az apád, hogy így kicifrázot!

– Menjen kend a franc-fenébe – fortyant fel az egyik menyecske –, félrehord magának az esze, még a fejéhez nem vágom ezt a fazekat!

Megnevették mint a kettőnek az ide illő szavait. Különben is a bandagazda jópofa tréfamesternek számított. Ha olyan munkában vett részt, ahol az ízés beszéd járta, főleg ő vitte a szót vagy a mesét.

Az ételhordók lassan szedelődzködni kezdtek. Elrakták a köcsögöt, a fazekat meg azt a néhány evőeszközt, ami az ebédeléshez kellett.

A munka befejezése még három napot igényelt. A harmadik napon, úgy öt óra tájt minden készen állt. Csak a gazdának kellett átvennie a szépen magasló falakat. Közösen lemérték annak hosszát, magasságát. Tudnivaló, hogy négyzetméterekben számoltak. Így fizették a falverők munkáját.

Ezekben az ünnepélyesnek mondható pillanatokban a banda tagjai megkapták a keresetüket. Magukban számolgatták, hogy mire is lesz elegendő a pénz.

– Ha lesz újabb munka, akkor üzenek.

Ebben maradtak.

Ma már a falverőkből csak itt-ott él néhány. A falvakban pedig alig építenek házat. Sem döngölt agyagfalból, sem téglából.